

TI MORDA NE, JAZ PA

Moja osebna rast prek samoorganizacije in samopomoči

SKUPNI KONTEKST, SKUPNA KULTURA IN POSAMEZNA KRIŽANJA

Marijke Rutten - Saris

VSAK ČLOVEK ŽIVI V KULTURI, SKUPINI, NARAVI

Kultura družbe, ki nas obdaja, prispeva velik delež k našim predstavam o tem, kakšen bi moral postati "jaz"

Ta referat posvečam Jokeu Smitu,
ustanovitelju akcijske skupine Men Women Society (MVM), 1968-
1988,

in ženski, ki jo imam rada in jo občudujem

Ustanovitev MVM 26. oktobra 1968
je bila uraden začetek drugega feminističnega vala
na Nizozemskem.

Osnova akcijske skupine MVM je enakopravnost spolov;
temeljna enakopravnost vseh ljudi in
pravica vsakega človeka
do kar najboljšega možnega razvoja.

Pri tem smo opazili, da so razlike med spoloma
zanesljivo manjše kot razlike med ljudmi nasploh.

MOŠKI: JAZ LOČEN OD DRUGIH?

ŽENSKA: JAZ STOPLJENA Z DRUGIMI?

Verjamem, da ljudem, čeprav se rodijo kot moški, rumeni, bogati ali kot ženske, ni vnaprej usojeno, da bi razvijali le EN način eksistence. Vladajoče, gospodujoče - v glavnem tudi bele - predstave o humanosti so odsev ekonomske, socialne in filozofske strukture naše družbe. Zdaj ženske in

druge zatirane skupine prihajajo na plan, s svojo pod/poleg/nad/za zavestjo, vedno bolj jasno postaja, da so to druga področja kot nezavedno. Mnogo je "zavednega" in še več je "na drugačen način", še vedno je drug svet. Svet s potmi, s katerimi lahko razumemo otroke; ki jih še vedno lahko povabimo na raznovrstne poti. V naši kulturi v glavnem vzgajamo samo v eni smeri na dvosmerni cesti; ali suho in hladno znanje ali pa neorganiziran kaos čustev. Razcepimo čustva in znanje in s tem razcepimo svoj jaz. Vzgoja, ki poudarja samo skrb ali samo neodvisnost, po nepotrebnem odcepi del našega jaza.

OBSTAJA DEŽELA, KJER LJUDJE HOČEJO ŽIVETI

Joke Smit, 1970

Obstaja dežela, kjer ženske hočejo živeti

Kjer biti ženska ne pomeni biti manjvredna, prestrašena in majhna

Kjer ženske moškim niso tekmice

Ampak so lahko sestre in ljubice

Kjer gube ne napovedujejo osamljenosti

Ampak so pótni list k modrosti, priznanju, svetovanju

Tako da ženske lahko zasnujejo življenje

V katerem bodo dočakale štirideset, šestdeset, osemdeset let

Obstaja dežela, kjer ženske hočejo živeti

Kjer nepravilnost ni naravna

Kjer ustrežljivost ni le naloga enega spola

In vodenje ni le stvar moških

Kjer materinstvo ni isto kot gospodinjstvo

Kjer se znova preverja, kdo je šibak in kdo močan

Kjer vsi skrbijo za tiste ljudi, ki potrebujejo pomoč

In zaslužijo svoj denar v samo petih urah dela zunaj

Obstaja dežela, kjer moški radi živijo

Kjer dečkom ni potrebno postati močan in macho

Kjer nihče ne zmaguje na račun drugega

In kjer biti moški pomeni biti tudi nežen

Kjer se strah in žalost ne skrivata

Kjer moški brez službe ne verjamejo, da so manjvredni

Kjer ni treba, da se moški in ženske sovražijo

Ampak so končno lahko zavezniki

Obstaja dežela, kjer ljudje hočejo živeti
 Kjer biti mlad ne pomeni, da moraš biti zapostavljen
 Kjer se spoštuje tudi šibke
 In tujcev ni potrebno žaliti
 Kjer nihče ne dopušča nasilja
 Kjer lahko vsak tolaži, ko ljudje trpijo zaradi bolečin
OBSTAJA DEŽELA, KJER LJUDJE HOČEJO ŽIVETI
 Dežela, kjer obstaja povezanost

PODOBA ŽENSKÉ, PODOBA MATERE

Kaj se je zgodilo z mojo samopodobo zaradi teh dveh podob

Ko sem leta 1986 postala mati, sta moja osebna rast
 in strokovna zgodovina našli svoj temelj
 v konkretnih otroških gibih;
 v tem, kako se lahko učimo iz njihovih gibov
 o komunikaciji na sploh.
 Biti sposoben omogočiti ljudem varno povezano eksistenco.
 In s tem že govorimo o
 vzgoji otrok, izobraževanju in terapiji.

Ko govorim o vzgoji, govorim implicitno
 tudi o svoji predstavi o nekom, ki "se vzgaja".
 Vzgoja se dogaja iz predstav o moji identiteti, meni sami, jazu.
 Iz tega, kar mislim o ženskah in moških,
 o očetovstvu in materinstvu.
 Skratka, o človekovi podobi, ki se zrcali
 v mojem jeziku in mojih dejanjih.

PODOBE O ČLOVEKU VODIJO DO SAMOPODOB IN OBRATNO

Posebno pozornost dajem podobi o človeku, ki kaže na
JAZ V ODNOSU (Surrey, 1988)
 Jaz kot ustnice, kot dvodelnost, kot nikoli samo znotraj ali zunaj, kot
 kroženje in proces (Irigaray, 1987)
 To je podoba o človeku, ki je tekoča in vodi k načinu mišljenja,
 ki vsebuje pot, kjer se porajajo odnosi.
JAZ V ODNOSU vidim kot komplementaren **LOČENEMU JAZU**, ki je
 najpogosteje uporabljena predstava o podobi človeka v današnji zahodni

psihologiji, vzgoji in terapiji.

OD ČUTIL DO ČUSTEV, OD LASTNE IZKUŠNJE DO TEORIJE

Do rojstva moje metode PORAJAJOČE SE GOVORICE TELESA (Emerging Body Language - EBL) je prišlo iz povezanosti. Iz povezanosti z mojima gluhima sestrama, ki sta bili štiri in deset let mlajši od mene. Z mojo materjo, ki ju je v nasprotju z vsemi svojimi čustvi poslala v internat, da bi bili tam deležni "boljše" vzgoje. Z brati in sestrami prizadetih otrok, katerih življenja so se organizirala okoli prizadetosti. Kajti v "normalnem" svetu je komaj kaj prostora za tiste, ki "so drugačni".

Imela sem čutila, ki so spontano, kreativno in uporniško motrila daleč preko mojih zmožnosti. Moja čutila so mi omogočila, da sem rekla stvari, ki so pomenile, da "ne ubogam", stvari, ki jih nisem mogla "slišati" tako kot odrasli. Zato sem postala ranljiva in neizmerno sramežljiva. Svoja čutila sem obrnila navznoter... Moja pozornost do "tistega, kar se čuti in česar ni dovoljeno izraziti", in do "tistega, kar je skrito za besedami", je bila tudi že prebujena. S svojima gluhima sestrama sem gledala, kaj ljudje hočejo povedati. Tisto, kar sem videla, so postale slike brez imen, razumevanje poleg jezika.

Da si "pametna", je bilo pri nas doma pohvala. Redko sem bila kaznovana, kadar sem lahko svoje početje očetu razložila. Hitro sem se naučila odkrivati razloge, ki so MU bili všeč. Mati se ni ujela v to past, ampak je pogosto igrala moje igre. Poznala me je, "slišala" me je, tudi kadar se moje vedenje ni ujemalo z njenimi pogledi.

Denimo, ko sem bila štara sedem let:

Če sem se igrala v gozdu z dečki iz sosesčine, to ni veljalo za primerno vedenje. Imeli smo dve stalni skupini - indijance in kavboje. Potem sem postala indijanski poglavar in s svojega svetega drevesa sem vodila svojo skupino indijanskih dečkov. Seveda se nisem želela odreči tej igri ali temu položaju. Pojavil se je tihi dogovor z mamo; dovolila mi je, da sem šla v gozd in morala sem se vrniti domov pravočasno = pred očetom, moja oblačila niso smela biti strgana in morala sem se umiti pred kosilom. Kadar je oče prišel domov pred mano, me je mati strogo kaznovala. To sem doživela kot pomemben dogovor.

Iz vsega tega sem se naučila, da imajo moji osebni užitki socialno ceno v smislu obsojanja, zavrnitve in prisile pojasnjevanja. Bolj ko so bila sporočila staršev podobna družbenim, tem težje je bilo o njih razpravljati. Še posebno je bilo tako s trojico religija-ženska-mati. Predstava, o kateri ni bilo

mogoče razpravljati in ki se je utrjevala, je bila: dobro dekle postane dobra žena in dobra mati, kajti materinstvo je sveto in naravno.

Zame to nikoli ni bilo nezavedno. Za moja doživetja preprosto ni bilo besed ali pa so bile besede, ki sem jih našla, prepovedane.

Ker sem doživela zavrnitev svojih besed kot popolno zavrnitev, nisem več mogla tvegati naglas izgovorjenih misli. Tako sem se naučila govoriti v besedah in predstavah, ki jih je imel rad moj oče, in misliti v obliki občutkov, ki so se v moji notranjosti vrstili kot filmi. Na primer:

Moj oče je rekel: "Marijke, nočem, da plezaš po drevju, deklicam to ni všeč!" Ko sem rekla: "Meni je to všeč!", sem se proglasila za nedeklico. Poleg tega sem tvegala kazen zaradi neposlušnega vedenja, kar je spet nedekliško vedenje in je doživeto kot čudno. Slišala sem ga in molčala! Nisem še imela identitete, ki bi lahko rekla: "Nekaterim dekletom ni všeč, meni pa je!" Do takrat nisem poznala nobene deklice, ki bi rada plezala po drevju... Seveda ne, saj so te deklice molčale, prav tako kot jaz. Enako se je godilo dečkom, ki niso radi plezali, ki so oboževali skakanje s kolebnico in so radi pomagali v kuhinji...

Vendar sem imela jaz, ki je lahko razlikoval, in vedela sem, v slikah, da očetova trditev ni bila resnična. Medtem ko je govoril, sem videla, kako sem plezala v svojem dekliškem telesu, ČUTILA SEM, kako sem uživala v moči svojih mišic in v občutku svojih rok, ki so se dotikale drevesne skorje, VOHALA SEM smolo.

Seveda nisem bila sposobna na besedni ravni razpravljati o bistvu tega, kaj pomeni biti deklica, vendar sem to vprašanje doživela zelo intenzivno. Tisti, ki je spoznal porajajočo se govornico telesa, bo to verjetno razumel. S kljubovalnim obrazom sem počepnila v kot, obrnjena k steni, in čutila, da hočem zakričati. Trdno sem stisnila ustnici in molčala!

Moji starši so moje vedenje razumeli kot odpor. Gotovo so imeli prav, vendar niso imeli popolnoma prav. To je bila v mnogo večji meri reakcija na nespodbitnost njihovih predstav o ženskosti.

KDO SO DEKLICE IN TAKO TUDI - KDO SEM BILA

JAZ...

Karin Lentz

Švedska članica na sestanku Evropskega odbora Svetovne zveze cerkev,
junij 1980

Ženska

...je nekdo, ki ima vedno slabo vest
ker ni nekdo drugi

ker ni nekje drugje
 ker se ne more povsem posvetiti nečemu
 svoji službi, politiki,
 svojemu domu, svojemu razvoju,
 stvarem, ki jo zanimajo,
 svojim otrokom, družbi,
 umetnosti, kulturi, drugim,
 starim ljudem, bolnikom,
 ker se ne more povsem sprostiti,
 ker ne more delati z občutkom polne osvobojenosti,
 ker je razcepljena na delčke in koščke,
 ker še vedno ni nova ženska,
 ženska z lastno identiteto.

Ženska

...je nekdo, ki ima vedno slabo vest
 ker si je naložila toliko nalog
 ker ne zmore vsega urediti,
 ker je zaposlena z raznovrstnimi malenkostmi.

Toda ženska...

... je nekdo, ki nekako ve,
 da njena slaba vest sploh ni slaba
 obratno
 je občutljiva, zavestna, razumna, ustrezna reakcija
 v napačni situaciji.

Vedno bolj pogosto sem odgovarjala na dveh ravneh hkrati; v risbah in igrah z lastnim doživetjem, v besedah pa s tistim, kar so od mene pričakovali. Svojim dobrim prijateljem sem lahko o sebi govorila v slikah, kot človek, ki misli na slikovit način. Od skupine, v kateri sem bila, je bilo zelo odvisno, ali sem svoja čutila povlekla navznoter ali pa jih odprla navzven, glede na to, ali je bila skupina toplo gnezdo ali pa strmeča pošast...

V MVM sem našla toplo gnezdo. Ob podpori naše skupine za samopomoč sem lahko izrazila svojo ljubezen do otrok, ki sem jih rodila, do otrok v vrtcu, ki smo ga ustanovili, do otrok v ustanovah, kjer sem delala. Lahko sem izrazila in razvila materinstvo kot poklic. Poklic, ki potrebuje trdno osnovo v JAZU V ODNOSU in JAZU V LOČENOSTI hkrati.

Delala sem kot koordinatorka in kreativna terapevtka v skupnostnih centrih v nekaterih revnih četrtih in s cigani. Študirala sem formalno skupinsko dinamiko in supervizijo na Visoki šoli v Nijmegnu, pri Adu

Stemerdingu pa alternativno, k telesu usmerjeno terapijo v gibanju. Sodelovala sem v razvoju "Svobodne šole", ki je temeljila na antropozofiji. Prisostvovala sem vsem antropozofskim tečajem, ki sem se jih lahko udeležila. Sodelovala sem z ljudmi iz šol Jenaplan in Freinet. To je bilo zelo vitalno in vroče življenjsko obdobje, tako osebno kot poklicno, integrirani sta bili alternativnost in tradicija.

Končno je moje vsakdanje delo z našo posvojenko, ki je bila prizadeta na več področjih, privedlo do tega, da sem razvila svoja čutila. Njen zdravnik je rekel: "S takim otrokom stik ni mogoč."

Prvič v svojem življenju sem lahko odgovorila: "Za nekatere je, za druge ni, za vas ni mogoč, zame pa je!" To je bilo leta 1977.

Prek strokovnih razmišljanj o svojem konkretnem vsakdanjem življenju, z raziskovanjem, opisovanjem in razpravljanjem o njem sem okoli leta 1980 prišla do znanja in metod o porajajoči se govorici telesa (EBL).

PROJEKT GOVORICE TELESA IN SOCIALNA POMOČ Od MVM do dinamične psihiatrije in tabora

Poleti 1987 sem od nizozemskega ministrstva za izobraževanje dobila dotacijo za štiriletno nadaljevanje raziskovanja o govorici telesa. V tistem času sem postala članica Svetovnega združenja za dinamično psihiatrijo (World Association of Dynamic Psychiatry - WADP). Na kongresih WADP sem predstavila govorico telesa in tam znova srečala vitalno skupino z navdihujočim likom dr. Guenterja Ammona.

Moje osebne teme - da človeka bistveno opredeljuje to, da je član skupine, in da otroci odraščajo v primarni skupini - so tu dobile svojo obliko. Delala sem v študijski skupini za razvoj otroka v povezavi s psihiatričnimi problemi, s psihoanalitičnim vrtcem v Nemčiji in s štirimi vrtci, ki sem jih ustanovila na Nizozemskem.

Ob tem delu je prišlo do številnih mednarodnih stikov. Še posebno priložnost, ki sta mi jo ponudila Bernard Stritih in Miran Možina, da sem šla v Jugoslavijo, je zelo pospešila moje raziskovanje.

Zelo naporno je bilo oditi z videokamero, baterijami in spalno vrečo na terapevtski tabor za otroke s psihosocialnimi težavami in komunicirati z njimi le z govorico telesa... Razumela nisem niti ene slovenske besede. Vendar... mi je uspelo.

Govorica telesa ni bila edina stvar, ki me je vlekla nazaj v Slovenijo, letos že šestič. Tabor je zame vzajemni proces v vitalni skupini, ki me privlači. To je gibanje, kjer si ljudje drznejo biti, jemljejo drug drugega resno, si dovolijo biti pretreseni ter to izraziti in pokazati. To je gibanje, ki

spreminja družbene strukture prek dejavnosti, akcije. Vse to pripomore k razvoju samorazvijajočega se kroženja osebnostne rasti v novem, konkretnem, življenjskem kontekstu ter k socialnemu razvoju v novo oblikovanih posameznikih in skupinah.

Ker nam je kot posameznikom uspevalo biti HKRATI JAZ V ODNOSU IN JAZ V LOČENOSTI, smo postali več kot le vsota udeležencev; včasih smo postali celo sinergična skupina (Bernard Stritih, 1988).

MOJE SOOČENJE S SLOVENSKO DRUŽBO ME PREVZEMA

V mnogih institucijah vztrajajo pri široki uporabi mojih video filmov na področju vzgoje in preventive. Doma je bilo skoraj nemogoče priti do dovoljenj za predvajanje video posnetkov zaradi zakonov, ki ščitijo zasebnost.

V Sloveniji sem videla enake moško-ženske predstave kot na Nizozemskem. V Sloveniji sem srečala veliko več zaposlenih žensk moje starosti z otroki in z veliko poklicno odgovornostjo, kot pa doma.

Vendar... zaradi celoletnega porodniškega dopusta, ki ga v glavnem koristijo le ženske, si moški in ženske zagotavljajo tradicionalno delitev vlog. Posledica tega je, da so ženske dvojno obremenjene. Veliko jih dela za skromen denar, ki omogoča zgolj preživetje. Več žensk dela v pomagajočih poklicih in na področju vzgoje s slabšim statusom kot moški. In tudi v Sloveniji je mnogo več moških kot žensk na vodilnih položajih v službah in doma. Privatna pomoč doma tudi ne zagotavlja ženski podobe dobre matere in gospodinje. Eno leto stari otroci gredo k starim mamam ali v vrtce.

Feministični koncepti in nove oblike vrtcev se hitro razvijajo, koliko žensk bo to izkoristilo?

Bernarda Stritih sem doživela kot človeka, ki išče demokratični sistem brez napak kapitalizma. To je počel v kulturi, kjer so doslej posameznika uradno obravnavali kot grožnjo. Z Miranom Možino sta razvila svojo teorijo skupinske dinamike prek ustanovitve in sodelovanja v številnih prostovoljnih aktivnostih.

V prostovoljnih in akcijskih skupinah smo vsi prišli do "partizanskih izkušenj", do katerih ne bi bilo mogoče priti v uradnih institucijah. Iz njenega dela se mojemu delu izredno dobro prilega sledeči odlomek: "Soočanje doživetij partizanstva z doživetji, ki so jih nekdanji bojni tovariši imeli po vojni, ko je prišlo do razvoja totalitarnega socialnega odnosnega vzorca (kot primer sta navedla Dušana Pirjevca; op. M. R.-S.), lahko

primerjamo s soočanjem naših doživetij v akcijski skupini Tabor in v skupinah za samopomoč z doživetji, ki smo jih imeli v institucijah in v običajnih formalnih in neformalnih skupinah (npr. družina, pristočasne dejavnosti v raznih društvih, neformalnih prijateljskih in kolegialnih skupinah). Bitke za identiteto se lahko dogajajo le na *stičišču* institucionalnega in izveninstitucionalnega sistema (v okviru tega pojma razumeta tudi dejavnosti v okviru taborov, poletnih šol, skupine za samopomoč za sodelavce akcijske skupine idr.; op. M. R. - S.), kadar ta omogoča obujanje 'duha partizanstva' (med drugim je zanj značilno prepoznavanje in priznavanje smrti in končnosti, ki vodita k odgovornemu odnosu do življenja). Sama "doživetja partizanstva" oz. 'doživetja tabora' ne vodijo v razvoj in rast identitete, pač pa se to lahko dogaja le korakoma v stiku z vsakdanjimi običajnimi situacijami v institucionalnem sistemu in njegovem socialnem kontekstu, kjer se je pri nas po vojni razvila negacija duhovne razsežnosti partizanstva in s tem negacija duhovne razsežnosti življenja nasploh. Do izkušenj, ki pomenijo razvoj identitete, lahko pride posameznik samo v mukotrpnem procesu notranjega soočanja institucionalnega in izveninstitucionalnega sistema. Zdi se nama zanimivo, da sva se pri pisanju tega referata nagibala k poenostavitvi, da sva namreč hotela prikazati izveninstitucionalni sistem kot pozitiven in institucionalni kot negativen; kot da bi lahko izveninstitucionalni sistem sam pripeljal do epistemološke spremembe. Koncept dogajanja na *meji* obeh sistemov nama je pomagal to korigirati in zato se nama zdi relevantnejši, ker je v središču pozornosti *odnos* med institucionalnim in izveninstitucionalnim sistemom" (B. Stritih, M. Možina, Borderline Syndrom, Gruppe und sozialer Kontext, referat na kongresu WADP v Berlinu, 1989).

V vseh skupinah, v vseh sistemih obstajajo ljudje s primanjkljajem, ljudje brez nežnosti. Ljudje, ki so se zožili v JAZ, KI SLUŽI KAKI IDEJI.

Leta 1988 smo končali z MVM. Takih oblik akcijskih skupin danes na Nizozemskem ni več. Akcija je zdaj Menedžment.

ALTERNATIVNA AKCIJA ZNOTRAJ URADNEGA KONTEKSTA 1990

Do oblikovanja in formalizacije projekta o govornici telesa je prišlo znotraj konteksta Visoke šole v Nijmegnu. Moj alternativni začetek je dobil uradno priznanje. Ta hip imam dobro plačano delovno mesto in eno leto časa, da razvijem (vodim) nov, alternativni projekt o:

"PORAJANJU SLIKE V KREATIVNI TERAPIJI".

V moji službi me podpirajo in me imajo radi zaradi mojih kreativnih

odkritij v zvezi s poučevanjem in zaradi moje skrbi za kolege.

Proizvod in proces, površina in vsebina, zunanost in notranost, povezanost in ločenost, formalno in neformalno..., vse to ostaja v interakciji. Tako živim in všeč mi je.

ŠEST PESMI

Louis van Marissing, 1991

prevedel Branko Gradišnik

PRIVLAČNOST

Prav kakor jata škorcev je oblika
samo začasna vez;
in brez trka ni nobenega stika,
ki vendar vleče v objem.

RESNIČNOST

Naličje se sramuje svojega videza,
če mislijo o njem, da je resnica,
a v jezi vzkipi, brž ko mu kdo
brezbrižno sname krinko z lica.

JALOVOST

Ko poapnenje že vsako pregibnost umiri
in veter kot orgle brni skoz to nedvomnost,
se gib ponovno prepozna v osatu,
ki napoči, razkolje in razklene
skalnato ploščo, glajeno s peščencem in časom.

PERSPEKTIVA

V odsvitu je kot z britvijo vgravirana podoba,
gibljivi razgledi se širijo.
Sijajna površina se ponuja pogledu.
Omejitev, ujeta vase,
se spreminja v vročičen kalejdoskop,
in v dogled prihaja nepredstavljivo.

GLAVNI VRELEC

V špranjah in močvirnih plasteh mojega temno rdečega bitja,
daleč pod površjem, ki se nastavlja pogledu,
tam se potrjujejo izbire.

V brezobličnem gibanju in neizmerljivi smrti
se stapljata namen in bitje.

Tam se ljubezen in sovraštvo brezbrizno sprijemata
v spopadu na življenje in zastojo.

SREČANJE

Ko te bom jutri znova in še nikoli poprej uzrla,
se bo moja trmasta zunanost zmeščala v ples,
moj gon bo vrglo v fokus
in spet bom okušala nemogoče.

Kot dva akrobata izzivata težnost,
sovražno podobam in dolžnostim,
ker zaupava svoji vezi.

ZATIRANA SKUPINA JE NEMA SKUPINA, DRUG SVET

Z uporabo besedil naslednjih avtorjev:

Bartels, Edien, THE MOTHER OF A BOY IS LIKE A FISHBONE,
Amsterdam, Intermediair, 14. april 1980

Ardener, Shirley, PERCEIVING WOMEN, London 1975

Chodorow, Nancy, FAMILY STRUCTURE AND FEMININE PERSONALITY,
v: Women, culture and society, Stanford, Kalifornija, Zimbolst Rosaldo,
Michelle and Lamphere, 1974

Ženske so "nema" skupina. Po mnenju Nancy Chodorow je razlika v verbalizaciji predstav in slik povezana s psihoanalitičnim pogledom, da "so ženske po celem svetu bolj odgovorne za nego malih otrok in (najmanj) za kasnejšo socializacijo deklic.

Struktura okolja, v katerem odraščajo otroci in jo opredeljuje trening moških in ženskih vlog, proizvaja te razlike, ki se ponavljajo in reproducirajo v spolni sociologiji življenja odraslih."

Shirley Ardener pravi, podobno kot Charlotte Hardman, da niso "neme" le ženske, temveč vse podrejene skupine. Da je razlika v verbalizaciji povezana z razliko med položaji, ki jih imajo v družbi različne skupine -

vladajoče in podrejene - ter z razliko v slikah in na kakšen način se jih ureja.

Način, na katerega vladajoča skupina verbalizira doživetja in slike, odreja tudi, kako morajo to početi podrejene skupine. Podrejena skupina postane omejena v verbalizaciji alternativnih modelov, ki jih morda ima. Podrejene skupine morajo verbalizirati svoja doživetja znotraj dominantnega modela, s katerim dejansko postanejo verbalno mrtve.

To lahko celo onemogoči razvoj alternativnega modela. Podrejene skupine morajo na najboljši možni način preoblikovati svoje modele v okviru modelov, ki so jim vsiljeni. To preoblikovanje ne more biti popolno ali perfektno, zato se podrejene skupine izrazijo mnogo bolj kot vladajoča skupina, ki ji njenega modela ni treba preoblikovati.

Opis ženske perspektive je bolj problematičen kot opis moške perspektive; ženske ne morejo izraziti svoje perspektive v pogovornem jeziku. Zato Shirley Ardener domneva, da so modeli podrejenih skupin na globlji ravni in da se tega ljudje v celoti ne zavedajo; medtem ko vladajoča skupina obvladuje površinske strukture njihovih modelov. Zato moramo model, ki ga imajo ženske o realnosti, še prav posebej iskati v simboličnih izrazih, ritualih, obredih, mitih, pregovorih in rekih, ki so specifični za ženske.

Dejstvo, da imajo skupine v družbi različne položaje, ima še drug učinek. Podrejena struktura, ki je nema in mora delovati samo v pojmih, ki jih priznava vladajoča struktura, lahko pretirano določa svoje notranje podstrukture, ki zato onemijo (Ardener, Hardman, 1975, XIII).

Tako lahko starejše ženske zatirajo mlajše in heteroseksualni moški homoseksualne.

HOMO EMANCIPACIJA, POMEMBEN DEL AKCIJSKEGA DELA MVM V SEDEMDESETIH LETIH

Tom de Kock, 1977

Moj emancipacijski proces se je začel, ko sem na socialni akademiji De Horst dobil priložnost, da se vpišem v projekt o zatiranju. Upal sem, da bom lahko tam razrešil svojo dilemo in frustracijo v zvezi z osebnimi doživetji in predpisanimi teorijami.

IZBOR IZ MOJIH ZAPISKOV

- * Emancipacija je boleča; znebiti se svoje orientacije do žensk pomeni, da do njih ne smem več igrati prijaznosti, temveč da moram preveriti svojo poštenost do moških. Odprto podeliti vzajemno čustveno bedo. Ne vedno samo tiste teoretične razprave na distanci, ampak končno začeti govoriti iz svojih osebnih doživetij in izkušenj.
- * V naslednjih citatih Gerarda de Bausekoma iz knjige THE COMING AND GOING MAN sem našel del sebe.
  - Ko moški negujejo enostranski racionalizem, odpisujejo svoje čustvene možnosti.
  - Če moški pretirano gojijo obvladovanje, to zlahka pripelje do zatiranja drugih in samokontrola se zlahka izrodi v zatiranje samega sebe.
  - Marksistično in levo usmerjeno mišljenje izrazito zanemarja subjektivni faktor; zavest je več kot razredna zavest.
  - Postavi skupaj dva moška in ju pusti, da se pogovarjata. Ko se drug za drugega začneta zanimati, je njuno prvo vprašanje: "Kaj delaš?" In to pomeni: "Kje si zaposlen in na kateri stopnički socialne lestvice si?"
- * Na splošno sem se v zvezi z moško kulturo počutil krivega. Srečeval sem ženske, ki so te občutke egoistično zlorabljale in me ujele v past. Šele kasneje sem opazil, da je ta občutek krivde spočel destruktivno naravnost v moškem gibanju; izrodil se je samo v pritoževanje.
- * Leta 1987 sem se priključil skupini samopomoči za moške v MENDAYU v Utrechtu (130 moških). Vsak je povedal svojo zgodbo, ki ga je spodbudila, da je postal aktiven v moški emancipaciji. (Bodi pozoren na distanco) Za mnoge moške je bila to reakcija na pozitivno doživeti feminizem. Zelo malo moških je imelo slabe izkušnje in malo jih je iskalo odgovore. Ukvarjanje z emancipacijo je privedlo do izolacije drugih, to je bilo za nas skoraj nemogoče preseči. Leto in pol smo govorili o temah, kot so zavedanje telesa in spolnost, odnosi, vse vrste vsakdanjih doživetij, ideje, kritike in samokritike, prebrane knjige, občutki v službi, pri študiju in stikih z ljudmi itn. Poskušali smo probleme potegniti iz atmosfere privatnosti. Košček za koščkom smo razkrivali vladajočo idelogijo moško-ženskih vzorcev, družine, doma, statusa in kariere. Skupina je za vse nas postala točka, ki smo se je v svojih življenjih oprijeli. Drug pri drugem smo bili priče neznanskih sprememb. Sprememb, ki jih je včasih v veliki meri povzročila naša skupina. Osebni stik je postal politično delo.

* Ali ni taka skupina, v kateri ne delam z jasno opredeljeno nalogo ali ciljem, frustrirajoča?

Obstajajo slike o prihodnosti, podobe in sanje. Preden lahko te sanje uresničimo, moramo veliko tega razbiti. Doslej je bil proizvod procesa dejansko veliko pomembnejši kot sam delovni proces. Zdaj pa nenadoma priznanje funkcionalnosti ni bilo več glavna stvar, temveč je v ospredje stopilo to, kako smo doživljali svoje delo, telo, razvoj samega sebe in drugih.

* Meulenbelt Anja, FEMINISTIC SOCIALISTIC TEXTS 2.

Velik nesporazum je, če mislimo, da je analiza tista, ki mobilizira ljudi. Kar ljudi mobilizira, je ideja, občutek, izkušnja, da stvari lahko spremenimo. Nato nastopi potreba po analizi: "Zakaj to še ni tako?"

* Verlaine:

**Ljudje so TAKO neumni,
da homoseksualcem niti zavidajo ne.**

Do največje spremembe v mojem življenju je prišlo zaradi Hermana. Prvič v življenju sem se popolnoma zaljubil v moškega. Od tega trenutka naprej je družba postala veriga samih groženj; ljudje so se počutili ogroženi, začeli so me gledati s povsem drugimi očmi, ženske so se počutile nezadovoljne, kot da sem jim nekaj vzel, ljudje so nenadoma postali grozno osladni, gayi so bili preveč prijazni, oče je bruhal salve kletvic, mati je jokala. Grožnje na ulici, v pivnici, mehka tolerantnost kot: "Tudi moja sestra je taka." Itn ...

Začel sem se zavedati grožnje, ki je za program poroka-družina-otroci izhajala iz mojega izbora. Ko nisem bil več obremenjen z dvodelnim moško-ženskim zakonom itn., je moj izbor postal politični izbor.

* Življenje je bilo videti kot narobe svet, ko sem se predstavil v političnih dejavnostih za emancipacijo homoseksualcev. Negotovost in zamera sta dobili obliko novih obrambnih mehanizmov: "Ti si šovinist, biti homo je modno, obseden si s svojo zaznamovanostjo."

* Altman, Dennis, HOMOSEKSUALEC, ZATIRANJE IN OSVOBODITEV.

"Tako znova prihaja do napadov na črnce in ženske, če se v pogovoru o zatiranju pokaže, da so obsedeni od svoje zaznamovanosti. Vendar pa odkrivanje obsega posameznikove stigmatiziranosti otežkoča, da ne bi od tega postal obseden."

* V času prakse na socialni akademiji sem se pridružil MVM, ker je bilo to gibanje eno redkih feminističnih akcijskih skupin, v katerih so moški imeli aktivno vlogo. Bilo je okoli 15% moških članov. Marijke je postala moja supervizorka.

- * Postal sem aktiven v skupini, ki se je ukvarjala s honorarnim delom. Zbirali smo literaturo, delali povzetke, filozofirali in si zastavljali cilje in akcijske načrte. Končno smo na deseti obletnici MVM 11.11.1978 predstavili program
- PONOVNA DELITEV DEJAVNOSTI**
- na plačano in prostovoljno delo, na zunanje in notranje delo, na lepo in umazano delo, po odgovornostih, na visoke in nizke funkcije itn ...
- * Načrtoval sem, da bom prevzel Marijkine dejavnosti v zvezi z emancipacijo otrok in nadaljeval ustanavljanje otroških vrtcev. Vendar se je pokazalo, da gre za "solidarnost na distanci". Te stvari so nujne, "toda kako so povezane z MENOJ?" Pogosto sem razmišljal o tem. Ker nisem želel biti egoističen, sem se poskušal bolje informirati in sem nekajkrat obiskal otroške vrtce. Ob tem sem se soočil z idejami in motivi za vzgojo otrok in nenadoma se je v meni nekaj zlomilo: "Kaj sploh počnem? Nočem imeti otrok. Kaj jim lahko nudim? Kaj lahko oni nudijo meni? Nikoli nisem prebolel svojih otroških travm." Nenadoma sem spoznal, da sem doživel kot asocialno in egoistično, da bi se odločil za otroke v času, ko jim nisem sposoben omogočiti svobodne odločitve o njihovi spolnosti.
- * Končno sem se z veliko mero občutkov krivde odločil, da bom delal na svoji spolnosti; Marijki sem obljubil, zdaj pa sem se umaknil. Vendar sem se rešil ob pomoči Hermanove moči razuma, Marijkinih trditev v zvezi z osebnimi/političnimi cilji in njenih dokazov o mojih dobrih učnih rezultatih. Pozornost sem usmeril k svojemu načinu reševanja lastne spolnosti.
- * Rad imam besede gay pesnika Walta Whitmana, čeprav sam še nisem prišel tako daleč:

Nadaljujem za vse, ki so bili mladi moški

Da povem o skrivnostih svojih noči in dnevov

Da slavim potrebo tovarišev.

Prevedli Tatjana in Andrej Palir
ter Miran Možina

